

5. Zervas P. The Go-Lab inventory and integration of online labs – labs offered by large scientific organisations. Go-Lab consortium, 2013. Hal-00991334. URL: <https://telearn.archives-ouvertes.fr/hal-00991334/document>

*Мешко Г.М.,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та менеджменту освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
(м. Тернопіль)
Мешко О. І.,
кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
(м. Тернопіль)*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВОГО АНАЛІЗУ

Сьогодні особливої актуальності набуває проблема підготовки вчителя нової генерації зі сформованою професійно-педагогічною позицією, високоморального та відповідального. Професійна відповідальність учителя є запорукою успішної діяльності, гарантує позитивний результат, знижує ризик професійних помилок та професійних упущень.

У науковій літературі існує декілька напрямів у дослідженні відповідальності: 1) вивчення проблеми виховання відповідальності на різних вікових етапах (чинники, умови, шляхи виховання цієї якості) (І. Бех, Ж. Завадська, Л. Ітельсон, М. Левківський, К. Мурай, В. Пискун, Л. Славина, Л. Татомир, Н. Тен, Л. Шевченко та ін.); 2) дослідження проблеми формування відповідальності в трудовій діяльності (Т. Гаєв, Л. Діментій, Л Коршунов, К. Муздибаєв, А. Слобідський та ін.); 3) дослідження відповідальності як форми контролю особистості за своєю діяльністю в координатах виконання встановлених норм і правил (К. Абульханова-Славська, Є. Дорофєєв, С. Карпухін, В. Крутецький, В. Розанова, М. Савчин, Ю. Сичевський, Л. Сухінська, Л. Фрідман та ін.).

В основі відповідальності лежать базові психологічні утворення – самоусвідомлення особистості і такі її компоненти, як самооцінка, Я-концепція особистості, а також відповідні психологічні механізми (саморегуляція та рефлексія). Внутрішньою інстанцією відповідальності є сумління [2].

М. Савчин виділяє такі типи відповідальності: духовна відповідальність, інтегральна відповідальність, вибіркова відповідальність, невротична відповідальність, прагматична відповідальність, статусна відповідальність, псевдовідповідальність, безвідповідальність, психопатична безвідповідальність [2, с. 222].

Професійну відповідальність як психологічну категорію досліджували В. Бодров, О. Луценко, А. Ткачов та ін. Проблема формування професійної відповідальності майбутніх учителів представлена у працях О. Вознюка, І. Киричок, Ю. Новгородської, М. Сметанського, О. Торшевської, М. Шевчук, О. Юринець та ін.

Професійна відповідальність – це системоутворювальна професійна якість. Під професійною відповідальністю розуміють властивість особистості, що відображає ставлення суб'єкта до її змісту й результатів, до інших суб'єктів і самого себе в процесі праці. Характер цього ставлення обумовлюється необхідністю чіткого й повного виконання (дотримання) у професійній діяльності запропонованих вимог і правил, а також готовністю відзвітувати про результати власної діяльності [3, с. 395].

Огляд наукових джерел з проблеми професійної відповідальності свідчить про те, що цей феномен досліджується як: професійно значуща особистісна якість; категорія, обумовлена сукупністю особистісних якостей; особистісна властивість, що має індивідуально-психологічні кореляти (локус контролю). Професійну відповідальність трактуємо як інтегральну якість особистості вчителя, що передбачає ретельне (сумлінне) виконання професійних обов'язків, гарантування ним збереження належного рівня і якості педагогічної діяльності, незважаючи на непередбачувані труднощі.

А. Ткачов виявив взаємозв'язок інтелектуальної активності особистості (вираженої в інтересі до професійної діяльності) і ступеня свідомого ставлення до діяльності та запропонував типологію особистості на основі її ставлення до діяльності: особистості, інтелектуально активні й свідомо готові до діяльності; особистості, що свідомо ставляться до діяльності, але інтелектуально пасивні; особистості, що індиферентно ставляться до діяльності при високій інтелектуальній активності; особистості, інтелектуально пасивні й байдужі до діяльності [3, с.399].

Ставлення до професійних обов'язків залежить від життєвої і професійної позиції особистості вчителя. При відповідальному ставленні до своїх професійних обов'язків педагоги проявляють максимальну активність і продуктивність, при індиферентному – формально виконують вимоги, що ставляться до них, при негативному ставленні прагнуть зробити якнайменше, не забезпечують якість праці і її результат.

Учені М. Берулава, Є. Ільїн, В. Мясичев відзначають взаємозв'язок професійної відповідальності і локусу контролю та успішності в сфері професійної діяльності. У дослідженнях К. Муздибаєва, Є. Дорофєєва, Л. Діментія, присвячених вивченню впливу локусу контролю особистості на відповідальність у трудовій діяльності, встановлено позитивні зв'язки інтернального локусу контролю і відповідальності в професійній діяльності.

У контексті нашого дослідження актуальним є підхід С. Букші, яка вважає, що професійна відповідальність інтегрує морально-вольові та професійні якості майбутніх учителів в новоутворення, яке цілеспрямовано формується і розвивається в умовах спеціальної підготовки [1, с. 49]. Тому потребує розроблення технологія формування професійної відповідальності майбутніх учителів на етапі професійної підготовки у закладі вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Букша С.Б. Формирование профессиональной ответственности учителей основ здоровья. *Профильная школа*. 2014. № 1. С. 48-54.
2. Савчин М.В. Психологія відповідальної поведінки: монографія. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2008. 280 с.
3. Ткачов А.В. Проблема професійної відповідальності особистості в психології. *Проблеми екстремальної та кризової психології*: зб. наук. праць / гол. ред. Л.А. Перелигіна. Харків : УЦЗУ, 2010. Вип. 8. С. 395-400.

Москалюк М.М.,

*доктор історичних наук, професор,
професор кафедри історії України, археології та спеціальних галузей
історичних наук,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
(м. Тернопіль)*

Москалюк Н. В.,

*кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри ботаніки та зоології,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира
Гнатюка
(м. Тернопіль)*

ЗАГАЛЬНИЙ СТАН ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний стан освіти в Україні віддзеркалює соціально-економічний і культурно-історичний стан держави. Основним орієнтиром на шляху розвитку національної освітньої системи були й залишаються якість освіти і рівний доступ до неї для всіх громадян України, підвищення освітнього рівня молоді у